

neje. — Dvomljivo je, da bi bili l. 1200 templjarji pregnani iz Ljubljane.

Na str. 81. je govor o staviteljstvu, slikarstvu in kipotvorstvu. Zakaj ni rabil pisatelj rajši lepih domačih izravov: stavbarstvo, kiparstvo? — Na isti strani je definicija romanskega sloga pač presplošna. Namesto cerkvâ, ki so bile nekdanj sezidane v romanskem slogu, naj bi se rajši naštele cerkve, ki so še ohranile ta slog, zakaj v romanski dâbi so bile vse tedaj zidane cerkve romanske. Nekoliko predelane, a v bistvu romanske so še ladje zatiške, šmarijske, kostanjeviške cerkve, cerkve v Starem trgu pri Ložu, itd. — V Metliki je cerkev sv. Nikolaja, ne sv. Petra; pač pa je črnomaljska posvečena sv. Petru. — Cerkev v Stari Loki je nova, v Trebnjem je ladja iz poznejše gotike. Sploh bi bilo treba ves ta oddelek temeljito preurediti. — Cerkev v Pleterjah (str. 82) ni iz 14., ampak iz početka 15. veka. — Cesar se je pomiril z Benečani (str. 89) 4. decembra 1516., ne 1517. — Na str. 188. čitaj, da ima uršulinska cerkev *dorsko* pročelje, ne *dvorsko*. Dvomljivo pa je, če se sme radi kakega dorskega slopa takoj govoriti o dorskem pročelju. — Med slikarji Valvasorjeve dobe se omenjajo Hoeger, Wieser in Ferfila (str. 189). Tu treba pripomniti, da Ferfila ni bil slikar, ampak kamnosek, kvečjemu kipar, ki je delal pri D. M. v Polju. Več nam o njem ni znanega. Hoeger in Wieser sta pa živila in delovala v 2. polovici 18. veka. Josip Leop. Wieser je risal v matici Dizmove bratovščine l. 1756., jezuit Janez Fr. Ant. Hoeger pa je slikal istotam nekoliko pozneje. — Marijin kip na sv. Jakoba trgu (str. 190) ni več prvotni, ampak novejšega liva. — Quaglieve slike v stolnici niso iz l. 1704, ampak iz l. 1703 do 1706. — Da bi bil slikal F. Tomšič freske v Škaručini in Grobljah, je bržkone zgodovinska pomota. — Valentin Mencinger se sam ni tako podpisaval, ampak vedno le Metzinger. Kazalo bi torej pravo pisavo staviti vsaj v oklep. Pri Leopoldu Layerju naj se glasi stavek: „V župnijski cerkvi v Kranju sta bili njega krasni sliki“, ker jih sedaj ni več. — Namesto Grahovec (str. 191.) čitaj — Grahover, in namesto Miselj — Mislej. — Iz knjig naj bi že vendar izginila bajka, „da sta izdelana oltarja v uršulinski in frančiškanski cerkvi od Filipa di Giorgia“. Oba oltarja sta pristno Robbovo delo. Filip pl. Giorgio pa je volil denar za frančiškanski veliki oltar. — Slikar Pavel Künl ni bil Ljubljančan (str. 191.) — Slikarja Wolfa imenujemo navadno Janeza (str. 192.) — O Frančišku Zajcu (str. 193.) se pač ne more trditi, da „smelo tekmuje z

Robbo“. — Glasbenika Arnolda imenujemo de Prukh (de Ponte), ne de Prankh (str. 194). — Epitome chronologica sega do l. 1714, ne 1704 (str. 199). — Netočen je izraz, da je Trubar ustanovitelj slovenskega leposlovnega slovstva (str. 204). — Med slovstveniki se imenujejo nekateri manj važni pisatelji, izpuščeni so pa nekateri prav znameniti n. pr. dr. Anton Mahnič, dr. Ivan Krek, itd. Izpuščeni so tudi zastopniki nemškega leposlovja, dočim se zastopniki znanstva imenujejo. Na str. 207. naj se bere namesto G. Grabner in G. Kosmač — Juri Grabner in Juri Kosmač.

Toliko mimogrede.

Slovenci! Naša „Matica“ nam je ponudila lepo in pripravno knjigo, da se iz nje lahko marsikaj naučimo. Ne odložimo je iz rok, marveč čitajmo jo pogostoma, prodirajmo v globino naše zgodovine, sklepajmo iz preteklosti na prihodnost! Skrbimo, da bomo svojo zgodovino sami dobro poznali in domovino složni ljubili. Naj odslej ne prepevajo naši pesniki več, da jih bridka žalost prešine ob spominu domovine, „vsemu svetu nepoznane, od nikogar spoštovane“.

Viktor Steska.

„Slovenska Šolska Matica“ je podarila svojim udom za leto 1902. troje knjig, namreč: **Pedagoški Letopis** za leto 1902. (prodajalna cena K 3.—); **Učne slike k berilom v Začetnici in Abecednikih** (prodajalna cena K 2.40) ter **Zgodovinska učna snov**, 2. snopič (prodajalna cena K 2.20). — Kolikor smo mogli knjige pregledati, moramo reči, da so vse tri skrbno spisane in urejene in podajajo pedagogom pa tudi drugim mnogo koristnega blaga. Zlasti „Letopis“ se odlikuje po zanimivih člankih, kakor n. pr.: Nemščina kot drugi deželni jezik (Dr. J. Bezjak) — Grščina (Dr. Jos. Tominšek) — Računstvo (L. Lavtar) — Zemljepisje (Fr. Orožen) — Prostoročno risanje (Jož. Schmoranz) — Kernova teorija o osebkju in povedku (Dr. J. Bezjak) i. t. d. — Ugaja nam prof. Apihova knjiga, v kateri so najznamenitejše zgodbe srednjega veka poljudno razložene in prikrojene. Izvzemši nekatere malenkosti je delo točno, trezno in objektivno.

Ivan Cankar. **Ob zori**. 1903. V Ljubljani. Ign. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg. Str. 174. — Dvanajst črtic je zbral zopet Ivan Cankar. Mojster v jeziku, silno fin opazovavec notranjih dušnih pojavov je Cankar. Kjerkoli

se giblje, opazuje z onim izbirčnim očesom, katero pušča na stran to, kar vidi vsakdo, in izbira one napol prikrite tajne, ki jih zapazi le dušeslovec, kateri išče zunaj sebe tega, kar ima sam v duši. Zato pa slika in opisuje vse bolj od strani, riše v refleksih, pripoveduje v odmevih. To je ona rafinirana manira, katera mika pri modernih. Cankarjeva snov se giblje mnogokrat v tistih paradoksih, kateri so sami v sebi prazni, a se slišijo blagoglasno in vzbujajo na prvi híp dojem nečesa modrega, n. pr.: „Resnično življenje je umetnost, in umetnost je nijansa. Vsakdanjost s svojimi kričičimi, zlaganimi barvami ne trpi nijans in ubija umetnost . . .“ (Str. 5.) Dà: nijansa, — to je pravo ime tej moderni umetnosti. Moderni nam slikajo, a ne z barvami, ne s črtami in sencami, ampak samo — z nijansami. Ne veš, kaj je; ne razumeš, kaj misli pisatelj doseči, ko pripoveduje o sebi, o drugih, o družbi. Kaj jasnega sploh ne smeš iskati, kaj določnega ne smeš pričakovati. Same nijanse, same prelivajoče se oblike, kakor megle, kakor odsvit nočnih lučic v motni vodi . . .

Ne rečemo, da bi se tudi v takem slogu ne mogla razviti posebna vrsta umetnosti. Da, še celo vabljava, mikavna, misteriozno duhovita utegne biti taka umetnost. A človeški duh, ki je čuten samo v svojih nižjih lastnostih, in hoče z umom prodreti skozi to meglenost, mora tudi tu najti nekaj stalnega, gotovega, vsaj v motnih obrisih. In tudi pri Cankarju najdemo nekaj takega, a to nas ne zadovoljuje, ampak nam je odurno.

Kaj najdemo pri Cankarju?

Mi najdemo pri njem samo duše, ki gredó nizdoli, neprestano v nižavo. Navzgor pri njem ne vodi nobena steza. Njegove nijanse padajo, njegove megle legajo vedno niže, in pod njimi je močvirje.

„Ob zori“ je naslovil Cankar svojo zbirko. A to je zora meglâ, skozi katero nikdar ne prodere nebeški žarek. To je ona težka, moreča, mrzla zora, v kateri se svita le toliko, da spoznamo puščavo okoli sebe. Puščavo, jesen in mrličje. V uvodni črtici je Cankar sam označil to zoro: To je zora po prečuti in izgubljeni noči, zora, ob kateri ljudje ne vstajajo k veselemu delu, ampak izmučeni, obupani padajo na mučno ležišče. Po taki noči ob svitu jutranje zore, pripoveduje Cankar: „Stali smo na cesti, strah in žalost v očeh. Takrat je prišla mimo dolga vrsta mož v umazanih, obnošenih oblekah. Obrazi koščeni, temni in samozavestni, rokê težke in žuljave . . . Šli so na delo. Stopali so mimo nas molčé, s krepkimi, trdimi koraki. Nihče izmed njih se

ni zmenil za nas; le sključen, bradat stavec z zgrbljenim, usnjatim obrazom se je ozrl na nas z neskončno zaničljivim pogledom, pljunil je v stran ter šel po svoji poti za drugimi . . . Nismo imeli toliko poguma, da bi se spogledali in da bi si segli v rokê ob slovesu. Sram nas je bilo in čutili smo se neizmerno osmešene.“ (Str. 7.)

Kritika tega starca je tudi naša kritika o družbi, katere nijanse tako rad popisuje Cankar. To so ljudje kateri tavajo brez načrta in smotra po svetu, ki se zavedajo le semtertja, kako silno so daleč od pravih ciljev življenja.

Same — „odložene suknje“. To se pravi: Niti odloženih suknj več ne najdemo, ker so ravno — odložene. Svoje moralno in estetično stališče je Cankar ožigosal takole: „Poslal sem k vragu svojo trdno in odkritosrčno prepričanje. Vse filozofe in vse proroke in vse svoje lastne težko priborjene nazore sem poslal k vragu. Najstarejše in najbolj oglodane suknje so me radostile najbolj in imele so naslajši parfum. Tako sem grešil veselo in brezskrbno in nisem čutil nobenega kesanja. Kar sem čutil, je bilo vse nekaj bolj grenkega in bolestnega. Zavedal sem se, da sem odložil svoje stare suknje prezgodaj in da stojim zdaj nag sredi mraza in zime. Kar visi zdaj na meni, je pajčevina brez vrednosti; vem drugače in sem prepričan, da je moja pajčevina moderna in da se ne spodobi nositi med ljudmi obrabljenih suknj; ali gorka ni. In tiste stare suknje so bile gorke; človek se je čutil v njih varnega in imel ni nobenih žalostnih misli . . .“ (Str. 85.)

Žalostne misli v resnici navdajajo človeka, ko vidi Cankarjeve bolehe, od strasti izpite prikazni, zavite v moralno pajčevino najslabše kakovosti. Semtertja jo je Cankar spredel z ono fineso, katera je lastna pajčevini, a ostala je vendar pajčevina. In to je žalostno, kajti Cankar bi lahko kaj boljšega ustvarjal, kakor pajčevino.

Dr. E. L.

HRVAŠKA.

KNJIGE „HRVATSKEGA PEDAGOŠKO-KNJIŽEVNEGA ZBORA“ ZA L. 1902.

Pred kratkim je razposlal „Pedagoški zbor“ svojim članom knjige za leto 1092. Člani so prejeli poleg knjige „Hrvatski školski muzej“, omenjene na strani 310, za 2 K še sledeče tri knjige:

Bog svojih ne ostavlja. Povjesna pripovijetka za mladež. Napisao Ivan Devčić.